

Et Par Bemærkninger om Vergils Stil.

Af

J. L. Ussing.

(Meddelt i Mødet den 15. April 1887.)

Vergils store Betydning i Litteraturens Historie beror væsentlig paa hans Stil. Den Forening af Skjønhed og Værdighed, af Ynde og Storhed, som betegner den, vandt strax hans samtidiges største Beundring, og igjennem mange Aarhundreder gjaldt han for det ypperste Mønster, som alle maatte danne sig efter. Et Omslag i denne Betragtning er vel egentlig først kommet frem i det sidste Aarhundrede under Indflydelse af de stadig voxende Fordringer til Realisme, Simpelhed og Naturlighed. Nu hører man ofte Tale om det usande og affekterte, det overdrevne og opskruede hos Vergil, og man kan undertiden se Lærere og Disciple kappes om at gjøre sig lystige over ham. Og ganske vist er Vergil ikke en primitiv Digteraand, men en Efterligner, og det er ikke blot Homer, der ligger forud for ham og er hans Hovedkilde, men ogsaa hele den alexandrinske Digtetekunst, hvoraf han nærmest er udsprungen, og som han nærmest maa siges at tilhøre, men rigtignok som dens Kulminationspunkt. Han har det store Fortrin for Alexandrinerne, at der er Alvor og Følelse i ham, og det episke Digts Værdighed svækkes ikke ved

sødladent Koketteri eller lignende Klingklang.¹⁾ Men nægtes tør det ikke, at hans Stræben efter at imponere undertiden faar ham til at anvende stærkere Farver og en mere kolossal Tegning end der behøvedes, og at han ved at overdrive Erindringer og Billeder fra Homer kan nærme sig til Karikaturen, som f. Ex. naar han IX, 674 kalder Pandarus og Bitias «Abietibus iuvenes patriis et montibus aequos», hvilket ikke vinder ved at sammenlignes med de homeriske Steder, der have foresvævet ham, Iliad. V, 560: *καππεσέτην ἐλάττησιν εἰοικότες ὄψηλῆσιν*, og Od. IX, 191, hvor Polyphem sammenlignes «ikke med et Menneske, men med et Bjerg».

Ved Bedømmelsen af sligt er det imidlertid først og fremmest nødvendigt at stille sig paa Samtidens Standpunkt, og ikke se alt i det Lys, hvori det viser sig for Efterslægten næsten 2000 Aar senere. Meget, som vi finde sært og paaafaldende, var det ikke for Vergils Samtid. Sproglige Ejendommeligheder, paaafaldende Ordstilling, rhetoriske Figurer, som ingen nu til Dags vilde bruge, billedrige Udtryk, som dengang vare gængse, men nu trænge til en længere Forklaring, kunne ikke bruges som Anklager imod Vergil. Udtryk som «colles resultant» om Echoet VIII, 305, som «udae vocis iter» VII, 533, som «pictus acu chlamydem» IX, 582 o. a. l. forekom Romerne ganske naturlige. Naar der VIII, 409 staar «[femina] Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva Impositum», vilde ingen Romer, naar han vilde omsætte dette i Prosa, sige «den tynde Minerva», men «det fine Spind». Minerva for Spindet var ikke mere paaafaldende, om end maaske mindre almindeligt, end Ceres for Kornet og Bacchus for Vinen; andre havde sikkert sagt det før Vergil.

¹⁾ Det kokette, af lutter Daktyler bestaaende Vers IX, 616: «Et tunicae manicas et habent redimicula mitrae» er fuldstændig paa sin Plads i Turnus' Karakteristik af de blødgigige Trojanere, og følges umiddelbart af det bekendte Vers: «O vere Phrygiæ, neque enim Phryges etc.» Selv den dristige Benyttelse af Lydene IX, 477: «femineo ululatu» har intet latterligt, men synes naturlig fremgaaet af Scenens egen Alvor.

Undertiden hidrøre Ankerne fra urigtig Fortolkning eller mangelfuld Forstaaelse. Saaledes IX, 576 ff.: [sternit]

Privernum Capys. Hunc primo levis hasta Themillae

Strinxerat; ille manum proiecto tegmine demens

Ad vulnus tulit; ergo alis adlapsa sagitta

Et laevo infixata est lateri manus, abditaque intus

Spiramenta animae letali vulnere rupit,

hvor «abdita rupit» ikke har «manus» til Subjekt, men «sagitta»; det mellemstaaende «Et laevo infixata est lateri manus» er indsat διὰ μέσου¹⁾, og vilde korrektere have været udtrykt «ut infingeretur».

Det paafaldende i, at Vergil kalder Havet for marmor (Æn. VII, 28: in lento luctantur marmore tonsae. 718: Quam multi Libyci volvuntur marmore fluctus. X, 208: spumant vada marmore verso) er allerede tidligere oplyst, idet man har gjort opmærksom paa, at det ikke blot havde tidligere Hjemmel hos Ennius (Ann. 409: Verrunt extemplo placidum mare marmore flavo) og Catul (63, 88: prope marmora pelagi), men ogsaa i sig selv er langt mindre paafaldende, end det synes ved første Øjekast, idet Grundbegrebet i «marmor» ikke er Stenen, men det glinsende, glimrende, som er ejendommeligt for denne, især i dens storkornede Arter. Fra Græskens kjende vi μαρμαίρω, glimrer, μαρμαίρεος, glimrende (Iliad. XIV, 273: ἄλλα μαρμαίρεον, hvorefter Verg. Æn. VI, 729 «marmoreo sub aequore»), og Betydningen af det glimrende er sikkert aldrig blevet glemt i Ordet marmor, saa at en Digter nok kunde gjøre den til Hovedsagen. Vi stødes jo ikke, naar en Digter taler om Havets Sølv eller lader Maanen strø Guld paa Havet. Lad os tænke os, at vi paa Dansk i Stedet for det fremmede Ord Marmor havde en indenlandsk Betegnelse som «Glimmer»; saa vilde Forholdet vel være omtrent som det var for Vergil.

¹⁾ Se Heiberg: Nordisk Tidsskrift for Filologi N. R. III, S. 147 ff., og min Anm. til Plautus' Aulul. 97.

Et Udtryk, som har vakt langt større Forargelse, er «*flammis adolere penatis*» (*Æn. I, 704*). Men inden man dadler Virgil, fordi han har sagt «at brænde Husguderne med Ild», skulde man dog først være vis paa, at «adolere» betød at brænde. Allerede Servius gjør opmærksom paa, at der er Forskjel paa adolere og cremare, og han forklarer her adolere ved colere, idet han tilføjer: *adolere proprie est augere*. Dette trænger til nærmere Undersøgelse. Der er Lexikografer, der sætte Ordet i Forbindelse med oleo, lugte, som Jensen: «egtl.: bringer til at dufte, til at gaa op i Damp». Dette er sikkert urigtigt. Men lige saa urigtigt er det, naar Leo Meyer, *Vergleichen Grammatik I, S. 704* afleder det af en Rod *ol*, brænde, som han gjenfinder i Oldnord. eldr, Angels. *älan*. Det er mistænkeligt, at alle Mellemlid mangle, og det gaar dog ikke an at skille adolere fra adolescere og adultus, hvis bekjendte Betydning «voxe», «voxen» ikke kan afledes af Grundbetydningen «brænde». Paa den anden Side synes adolere ikke at kunne adskilles fra abolere (*abolescere, abolitio*), der med en modsat Præposition har en modsat Betydning, hvilket Leo Meyer (tilligemed *exoletus* og *obsoletus*) henfører til Stammen i *ἄλλομαι*, vistnok ogsaa urigtigt. Snarere kunde man finde en beslægtet Stamme i *olus*, i ethvert Tilfælde maa Betydningen «voxe», aktiv «lade voxe, drive, hædre», augere, som Servius siger, være det til Grund liggende. Saaledes *Lucret. IV, 1237*: «*multo sanguine . . . conspergunt aras adolentque altaria donis.*» *Virg. Æn. VII, 71*: «*castis adolet dum altaria taedis.*» *Tacit. Ann. XIV, 30*: «*cruore captivo adolere aras.*» *Hist. II, 3*: «*precibus et igne puro altaria adolentur.*» *Verg. Georg IV, 379*: «*Panchæis adolescunt ignibus arae.*» Allevegne har det Betydningen at hædre, og saaledes ogsaa «*flammis adolere penates*». Men det kan ikke nægtes, at man temmelig tidlig har knyttet ikke Altret, men Offeret som Objekt til dette Verbum. Saaledes allerede *Valer. Antias hos Priscian. IX, p. 872*: «*eo omnes hostiae, vituli viginti et septem coniecti et ita omnia adulta sunt.*» *Verg. Æn. III, 547*: «*lunoni*

Argivæ iussos adolemus honores.» Bucol. VIII, 66: «Verbenasque adole pinguis et mascula tura». Tacit. Ann. VI, 28 om Fuglen Phoenix: «subire patrium corpus inque Solis aram perferre atque adolere». Ovid. Met. I, 492: «leves stipulæ demptis adolentur aristis». VIII, 740: «nullos aris adolent honores». Fast. III, 804: «Viscera quæ tauri flammis adolenda dedisset.» Cassius ad Tiberium II hos Priscian. l. I.: «at contra Ægyptiis sacrificium, ubi integrum anserem adoleverunt». Columel. XII, 31: «igne adoleatur». Plin. H. N. XXVIII, 27: «adoleri ad Larem.» Grammatikeren Ennius hos Lactantius I, 11, 63: «hostiam, quam ibi sacravit, totam adolevit». Det kan saaledes ikke nægtes, at Betydningen «brænde» hos de senere Forfattere er den overvejende; men den oprindelige Betydning er snarere «at hædre», «højne»; i det sakrale Sprog har dette været den regelmæssige. Vergil. Moret. 38: «flamma gelidos adolere liquores» er maaske snarest udsprunget herfra.

Æneid. IX, 525 ff.

Vos, o Calliope, precor, adspirate canenti,
 Quos ibi tunc ferro strages, quæ funera Turnus
 Ediderit, quem quisque virum demiserit Orco,
 Et mecum ingentis oras evolvite belli.

Det sidste Vers er en Efterligning af et berømt Vers af Ennius' Annaler 6te Bog, som Servius og Macrobius berette, et Vers, som ogsaa citeres af Quintilian VI, 3, 86: «Quis potis ingentis oras evolvere belli?» Heri ligger nu en vis Retfærdiggjørelse for Vergil; men, er Udtrykket meningsløst eller Billedet absolut smagløst, er denne Retfærdiggjørelse dog ikke tilstrækkelig; man behøver jo ikke at optage alle ens Forgængeres Smagløsheder. Man oversætter: «Hjælp mig at oprulle den store Krigs Kyster». Hvad er Krigens Kyster? Vil man sige, det er et poetisk Udtryk for Lande, Egne eller lign., bliver Billedet ikke synderlig heldigere derved; og hvad Mening er der saa i at oprulle dem? Wagner troede at kunne hjælpe derpaa ved en ny Fortolkning, som har vundet Bifald hos de fleste af de

senere: «Evolvere», siger han, «est explicare, ἀναπτύσσειν, oras, puta, quasi picturæ alicuius convolutæ, quæ quum evolvitur, prima apparet extrema pars sive ora: ἄρχετ' ἀειδουσαι πόλεμον». Men hvem vilde falde paa at sige: at rulle Randen af Maleriet op? Hensigten er jo netop at vise det hele. Og selve dette Udtryk at oprulle et Maleri vilde ingen antik Forfatter bruge; thi det forstaar sig, at de Gamle lige saa vel som vi kunde male paa Lærred, men de plejede ikke at gjøre det; de maalede paa Træ; et Billede hedder πίναξ, tabula picta, og Trætavlen lader man nok være at rulle op. Nej, den Wagnerske Forklaring bør affærdiges med de samme Ord, hvormed Heyne afærdigede Turnebus, der havde været paa en lignende Vej, idet han talte om oræ vestium: «alienum est». Evolvere, at oprulle, er et bekjendt Billede om fortællende Fremstilling, saaledes som Verg. Georg. IV, 509 om Orpheus «gelidis hæc evolvisse sub antris», og Ovid. Metam. XV, 152 om Pythagoras: «Sic exhortari seriemque evolvere fati». Om Ennius er den første, der har brugt dette, eller om det allerede i Forvejen var i Brug i det latinske Sprog, vide vi ikke; men skal man gjøre sig rede for Oprindelsen deraf, er aabenbart det, der nærmest tilbyder sig, Billedet af et Nøgle Garn, der oprulles. Naar Ordet oræ har bevæget adskillige til at opgive denne første og naturlige Tanke, er dette saa meget mere besynderligt, som det kun kunde bestyrke den. Ora har nemlig ogsaa en anden Betydning end Kyst; det betyder et Tov. Naar et Skib lægger til Land, kaster man Ankeret ud fra Forstavnen; fra Bagstavnen kaster man et Tov i Land, der bindes om en Pæl eller andet lignende. Disse Tove kaldte Grækerne *πρωμνήσια*, Romerne oræ. Saaledes Livius XXII, 19, 10: «alii resolutis oris in ancoras evenhuntur, alii, ne quid teneat, ancoralia incidunt». XXVIII, 36, 11: «ne hostes cum suis simul irrumperent, trahunt scalas, orasque et ancoras, ne in moliendo mora esset, præcidunt». Og man tænke sig ikke, at dette skulde være et lidet bekjendt Sømands-udtryk; nej, det har hørt til det allermest gængse Sprog; vi

læse hos Quintilian IV, 2, 41: «sublatae sunt ancorae, solvimus oras, profecti sumus», og i hans Fortale, Brevet til Boghandleren: «si (libri mei) tantopere efflagitantur, quam tu affirmas, permittamus vela ventis et oram solventibus bene precamur». Ennius' og Vergils «oras evolvere belli» er altsaa ikke mere paafaldende end Ovids «seriem evolvere fati», eller naar vi nu til Dags tale om Fortællingens Traad.
